

& per fidem passionis Christi, credunt se salvari posse. Exposito unius alphabeti ordine, reliqui tres qui sequuntur, eodem sensu sunt intelligendi; ideoque dignum duximus non esse necessarium id ipsum per singulos repetere. Sed admonete, o lector, ut quamvis aliam interpretationem istarum litterarum in aliis locis reperias, non ideo ista abicias, quia suis in locis propriam expositionem & sensum requirunt, ut

conjugi possint sequentibus; sicut in psalmis invenitur & diversis auctoribus esse expositum. Quadruplici ergo alphabeto composuit Jeremias Lamentationes suas, quia illos deplorabat qui est quatuor elementis constantes, iram omnipotentis Dei contra se excitaverant, transgrediendo precepta illius, & sequendo voluptatem carnis.

COMMENTARIUM IN NOVUM TESTAMENTUM FALSO ADSCRIPTI S. HIERONYMO. ADMONITIO.

Commaticam in quatuor Evangelia expositionem repperi in codicibus manuscriptis falso adscriptam Hieronymo; tantisque scatenem barbarismis atque solecismis, ut omnino videretur indigna que prodiret in lucem: sed quum huiusmodi opuscula non displiceant omnibus, hic cum aliis id genus eam expositionem edere volui; maxime quod Sirabus Fuldensis Auctor esse potuerit huius Commentarii, quem postea imperitissimus aliquis descripsit cum sylvâ barbarismorum ac solecismorum. Qualequumque illud est, ex antiquo codice Gemeticensi transcriptam opusculum, typographis nostris edendam tradidi cum suis penè universis vitiis. Neque verò dignum iudicavi, quod more nostro castigaretur, & in eo emendando tempus, oleum operamque perderem.

INCIPIT EXPOSITIO QUATTUOR EVANGELIORUM DE BREVI PROVERBIO EDITA, HIERONYMI PRESBYTERI.

Primum querendum est omnium librorum tempus; locum; persona; & quare non de duodecim Evangelia recipiantur nisi quatuor: quia totus mundus ex quatuor elementis est; id est, celo, terra, igne, aqua. Per celum Joannes ostenditur: quia sicut celum omnia superat, ita & Joannes qui dixit: *In principio erat verbum*: Per Mattheum terra: qui dixit: *Liber generationis Jesu Christi*: Per Lucam ignis, qui dixit: *Nonne cor jam ardens erat in nobis*. Per Marcum aqua, qui dixit: *Vox clamantis in deserto*. Id est, quatuor flumina de uno fonte quatuor Evangelistas, significat, id est Christum. Fison, insufflctio, significat Joannem; Geon, velocitas, significat Mattheum; Tigris, felicitas, significat Marcum. Eufrates fertilitas significat, Lucam; irrigant mundum, id est Ecclesiam: & significant quatuor virtutes: Id est prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iustitiam: & sicut paradisum irrigant quatuor flumina, sic & cor nostrum has quatuor virtutes & homo ex quatuor elementis consistit; ex aere, igne, & aqua, & terra. Ex aere flatus: Igne sanguis, aqua flamma, terra corpus: per caput celum, ubi sunt duo luminaria; pectus, aer; venter aquam; pedes terram. Item, Adam à quatuor literis, & à quatuor stellis nomen accepit, quod est *artis, doctis, anabolis, mesimbrio*: vel quatuor significant Evangelistas, & sicut de Adam omnis homo nascitur, ita per quatuor Evangelistas omnes ad fidem veniunt. Item Arca Noë quadrata legitur ex lignis facta, longitudo CCC. cubitorum & latitudo I. altitudo XXX. & uno cubito consummata, significat Ecclesiam; per quatuor Evangelistas longitudo spes vite æternæ, latitudo caritas, altitudo fides Trinitatis unum habitum unum Dominum colere. Bitumina intus & foris, caritatem Dei & proximi significat. Item arca testamenti ubi

erant duæ tabule lapideæ & virga Aaron, quatuor circulis aureis portabatur & vestes ex auro cooperi, quatuor Evangelistas significant; arca Ecclesiam, vestes doctores, sicut illi circumdati erant ab annulis, ita sacerdotes de veteri & novo Testamento docti, quatuor Evangelistæ portant Ecclesiam ab hæresi defendendo; per virgam crux ostenditur, & sicut quadratum lignum in qua parte versum fuerit, firmum stat: Ita homo ex quatuor Evangelistis edoctus contra hæresim & tribulationem firmus fiat. Item Mathæus donatus, Marcus donum excelsum: Lucas confurgens; Joannes gratia Domini. Item rota in rota, spiritus in rota prædicatio Evangelii in mundo girans: Spiritus in rota Spiritus sanctus in Evangelio: Item vas linteum & super ipsum quatuor lineæ quatuor Evangelistas significant, hæc sunt, munda & immunda Judæi & gentes: Item quatuor animalia habent oculos ante se retro clamantes Sanctus, quatuor Evangelistæ sunt: Item supplantavit Jacob ter fratrem suum, primum per benedictionem, secundo per lentem, tertio per benedictionem: Esau diabolus significat, Jacob Christum qui ipsum ter vicit & supplantavit, ita & nos debemus supplantare fratrem nostrum diabolum, tres vicibus in cogitatione, in verbo & in opere: Ideo frater noster est, quia Deus ipsum creavit qui & nos; unum patrem habemus Deum, & bonum illum creavit, sed per suum vitium superbiendo se privavit: Quatuor Evangelistas significat Mathæus faciem hominis; Lucas vituli; Marcus leonis; Joannes aquilæ: Dominus Jesus Christus totum implevit, homo nascendo, vitulus immolando: Leo surgendo, aquila ascendendo, Rota in rota lege in legem vetus in novum: cur quatuor Evangelistæ, non per quatuor Apostolos scribuntur, nisi per duos discipulos & duos Apostolos; quia filii Jacob de duabus liberis, & duabus ancillis nati sunt. Mathæus mel: Marcus lac: Lucas oleum: Joannes vinum.

Liber generationis Jesu Christi filii David filii Abraham. Ideo duos patres nominat, quia de David dicitur: *de fructu ventris tui ponam super sedem meam*: De Abraham dicitur: *in semine tuo benedicentur omnes gentes*. Ideo David ante Abraham scribitur, quia propinquior est Christo de illo

illo stirpe nascendo: *Jacob genuit Joseph*, secundum creationem dixit: Lucas secundum legem dixit ut filius Heli esset; Ideo mulieres in Genealogia Christi sunt quia ipse ad vitam æternam veniunt ut viri: & ideo peccatores in Genealogia Christi nominantur; quia ipse dixit: *Non veni vocare justos, sed peccatores*. Lucas de Christo ab Adam dicens, ostendit quod per Christum genus Adæ solvitur à Peccato five quod de Christo exeunt qui revertuntur ad patrem, Figura XLII. virorum in Genealogia Christi hoc est XLII. mansiones filii Israel ab Egypto: usque ad terram repromissionis, id est, de mundo ad celum, quod significat per terra genera reverti ad Christum per fidem, spem & caritatem. Quid per XI. nisi per X. verba legis & per quatuor virtutes; prima prudentia, servire Deo non idolis: secunda temperantia: Non concupiscere, tertia iustitia, non adulterare, quarta fortitudo; dimittere non occidere, per quatuor fuit; perditio mundi, per virum, per mulierem, per lignum, per serpentem, & per quatuor restauratur, per Christum, per Mariam, per crucem, per virum Joseph, serpens qui fuit in Israel Christum significavit ipsa de aere facta cum quatuor rotis rotundis qui eam videbant sanabantur, & elevavit illum in caput virge ut toti viderent eam & fugissent animalia deserti, præ timore rotarum, & sic unusquisque sanatus est, si inspexit Christum in caput virge, id est in crucem. quatuor rotæ, quatuor Evangelistæ significant: sic fugit diabolus Evangelium quando sonat in celum.

Christi autem generatio sic erat: Id est secundum carnem, dixerunt: Ideo Christi dicitur, ut ab ipso derivativo vocabulo Christiani vocentur: per ethimologiam iterum Christus, id est, unctus, quia per ipsum post lavacrum crismæ unctionem perecepimus. Sic erat per æternitatem, sonat Maria stella maris; quia stella dulcis est, mare (delectum est verbum unum forte verò,) amarum est; sic Maria, in mare mundi fertur inter peccatores, velut stella maris, quia mos est: stella viros ad portum adducit; si sequantur illam, sic Maria in mundo ubi natus est Christus, qui omnes ad vitam ducit suscipiantur illum, desponsata mater ejus, id est, pro quatuor causis ut non lapidaretur ut adultera, & ut in fugam haberet solatium, & genealogia Christi per Joseph, ut partus calaretur diabolo, antequam convenirent, id est, antequam fuissent in qua habitatione, inventa est ab Joseph in utero: non in vulva ut mulier, sed ut virgo habens de Spiritu sancto, id est factus ex Spiritu Spiritus, sicut ipse facit pomum super lignum, & Evam de ossa Adæ.

Joséph autem vir ejus; ideo vir ejus dicitur, & ideo justus, ne a humanitatis conjunctionem suspicaverit: Noluit eam traducere: id est in iudicio; ne legem transisset: quia sciebat virginitatem, ut diabolus partus ejus lateret; *hæc autem eo cogitante*, id est, dimittere an tenere cogitabat, hic prophetia impletur. Adjutor in opportunitatibus in tribulatione. *Angelus Domini in somnis dixit*: Non in somno, quia sapiens illi angelus in somnis venit. Non semel, quia mysterium Dei non potest cognoscere semel: *Joséph fili David*, id est, prophetia impleta in Joseph per David, de fructu ventris tui & reliqua. *Noli timere*, id est, dilige & gaude conjugem non nuptialem, neque creationem, sed cohabitationem: tuam dixit: ut credidisset non ab alio, sed de Spiritu sancto conceptus, Pariet filium, id est, ut major gaudium esset illi de filio, sicut inter homines mos est, & vocabis nomen ejus. Item ad lætitiâ ejus esset Jesum ac dixit & salvatorem, salvum facit populum suum, non dixit omnes nisi qui credunt in eum à peccatis eorum: Id est, quod non potuit alius medicus facere, hoc autem totum factum est: id est, quod angelus dixit: ut adimpleretur quod dictum est à Domino, id est, per Prophetam Isaiam de Christo, hic ad litteram tantum; ecce virgo in utero habebit, & vocavit nomen ejus Emmanuel, ideo hoc nomen interpretatum est, quia in utraque lingua excessum dicitur nobiscum Deus, id est Deus & homo, in una fide sit, fecit sicut præcepit ei angelus, ostendit quod ipse visionem Domini præcepit videre, qui fecit sicut ei præcepit.

Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum: donec pronum quam dicitur (forte priusquam) primogenitus in lege dicitur, quia prius aperuit vulvam. Non quem sequuntur filii, sed qui prius nascitur. Christus pro tribus dicitur primogenitus, in resurrectione à mortuis, & à Maria, & à creaturis. Cum ergo natus esset Jesus, tres confirmat causas, locum, tempus, personam: In Bethleem aptum fuit

Tom. V

qui domus panis interpretatur, ut ubi panis vivus cælestis nasceretur. Juda est respice Bethleem gentium: In diebus Herodis regis, id est, refert reges & duces Judæe, ut dictum est, non deficiat princeps de Juda; nec dux de femoribus ejus donec veniat cui repromissum est, ipse erit expectatio gentium: Ideo dixit Herodem regem contra Judæos, quia ipsi dixerunt ad crucem, Non habemus regem nisi Cæsarem. Ecce magi ab Oriente veniunt, dum Oriens est qui queritur; ideo ab Oriente indicatur, ipse ad semetipsum nos ducit, in Jerosolyma venerunt, quia de Sion exibit lex & verbum Domini de Jerusaleme.

Dicentes, ubi est qui natus est rex Judæorum? Id est, rex confessionum, addunt causam inquirentibus, quis dixit vobis? vidimus enim stellam ejus in Oriente, stella muta, sed lucida, lux ducit ad verbum: Item stellam ei, & non cæli & terræ, necnon eorum fuit, sed Filii Dei: Nec fuit postea necantea, similis Christo in carne, ideo stella illos, ut cælestis cælestes ad cælestem duxisset, & ideo non alia creatura sed muta, ut mutus muta, ad mutum duxisset, munerant, qui idolis adorabant, Herodes rex turbatus est, id est, per invidiam ne se suosque filios superasset: sive timuerunt omnes, nec non illis bene esse: Rex justus dum apud regem iniquum fuerit, ut non tam sunt cari apud alium regem socii regis, vel ideo turbati sunt ut regi placuissent, item ad litteram, turbatio fit malis offensio bona, & malus oculus solis ortu turbatur.

Et congregans omnes principes sacerdotum & scribas populi: id est, sperans ut eum advenissent, vel consilium recepisset ut Deus interroga patrem tuum & annuntiabit tibi, majores tuos & dicent tibi, patres principes seniorum & scribas ubi Christus nasceretur: Non dixit ubi natus est ubi est, at illi dixerunt in Bethleem Judæe, verbis dicunt, quod factis negant, cæci palpant ut Isaac Jacob: dum ire negligunt, quem adorandum monstrant, tres magi tres filios Noë, cum tribus muneribus, Trinitate adorare significant: Tunc Herodes clam vocatis, hic defecit historia, dum secreti indicat tempus stellæ, propter hoc distat opiniones, quando magi venerunt. Nam post annum unum aut duos, alii dicunt non in Bethleem, sed in Egypto, inveniunt eum; & si in duodecim dies, quomodo de longa terra Persæ vel Evile, Arabia vel Cedar in XII. dies venire potuerunt, sed potest id facere Deus cujus verbo saxa volant: montes movebunt, cui natura est fieri quod jubet, diligenter tamen didicit ab eis tempus stellæ, id est, ut cissent in quo tempore forte putavit quod ab ipso natus esset filius, vel de suo genere.

Qui cum audissent regem abierunt, quando ad Christum querendum mitit, audiendus est, & quando ad se reverti jubet contemnendus est, cum enim salvatorem in altum duceret, renuit, ipse non renuit, dum vero deorsum dimitti & se adorare jubet, recusavit legaliter, Dominum Deum tuum adorabis & reliqua. Sic illi exeuntes exire sciunt, redire nesciunt, & ecce stella, quam viderant, & reliqua, dubium fit ubi se abscondit, quando isti abierunt, aliquid humani consilii: quia Dominus abscondit à cordibus nostris ut etiam inquiratur stella fides an lex: compunctio que nos ducit ad Christum, antecedebat eos, quando venerunt ad Christum stella eos perduxit: nam ad Herodem, stella eos non duxit, Herodes diabolus significabatur, quia qui exiit de diaboli suggestionem ad Christum cum fidei stellæ vadit, videntes stellam gavisus sunt, & reliqua, quia mos est omnibus, perditio inventa gaudere ejus: Ideo ostendit & excellentiorem puerum, quam suam matrem.

Et intrantes domum, & reliqua, utrum domum an diversorium? Et procidentes adoraverunt eum, ante stellam adorabant, cessavit creatura, dum creatur adoratur, & aperis thesauris suis & reliqua, aurum regi, tus Deo, mirra sepulchrum, utrum unus aurum, alius tus, tertius mirra obtulit: Non scitur, an unusquisque tria obtulit dona apte non dicitur, sed utrumque in figura. Non discordant, quia tres fideles unum sunt & in unum esset tres fructus, tricesimus, quadragesimus, centesimus, tricesimus in fide Trinitatis, quadragesimus in perfectione actualis vite, centesimus æternæ vite contemplatione, unusquisque tria offerebant, per aurum conscientiam puram, per tus orationem rectam, per mirram mortificationem voluntatum: Item tria muneris, cogitatio sancta, verbum bonum, & opus perfectum, stella sic apparuit tantum in ejus nativitate sicut columba in baptifino. Nam stella quando antecedebat eos, non longe à terra.

Et responso accepto in somnis, & reliqua. Ideo in somnis

H h h

